

ІЗ ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ

Стаття присвячена висвітленню досвіду організації функціонування магістратури як особливої педагогічної і науково-освітньої підсистеми вищої школи. Особлива увага автора привернута до аналізу організації науково-дослідницької підготовки майбутніх магістрів з метою підвищення ефективності магістратури.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність майбутнього магістра, магістрант.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Важливим чинником формування висококваліфікованих кадрів відповідного напрямку у вищому навчальному закладі є науково-дослідницька діяльність в процесі підготовки фахівців магістерського рівня й одним із основних видів навчального процесу.

Науково-дослідницьку діяльність майбутніх магістрів варто розглядати як важливий компонент системи їхньої професійної компетентності, оскільки майбутня професійна діяльність вимагає наукового підходу до її прогнозування, розв'язання й аналізу. Проблема навчання компетентної особистості, яка має навички саморозвитку і самовдосконалення, постає перед сучасною вищою школою. Практикою затребуваний такий фахівець, який здатний до самореалізації і самоактуалізації, уміє самостійно орієнтуватися в соціальній реальності, опановує різноманітні стратегії.

Значний потенціал у вирішенні цієї проблеми належить науково-дослідницькій діяльності майбутнього магістра, що може розглядатися як один із засобів забезпечення якості вищої освіти. Майбутні магістри здатні виконувати свої обов'язки за посадою, творчо вирішувати складні завдання, прогнозувати і моделювати результати власної професійної діяльності, шукати шляхи і засоби самовираження і самоствердження в умовах практичної самостійної роботи, бути суб'єктом власного розвитку, здобувати та переробляти інформацію шляхом самостійної науково-пізнавальної та дослідницької діяльності в межах компетентнісного підходу, все більше затребувані соціальною практикою. Адже провідною метою магістратури є підготовка магістрів - відповідальних, ініціативних і активних суб'єктів наукового пізнання, спілкування, співпраці і співтворчості, чия майбутня професійна діяльність здебільшого повинна носити науково-дослідницький характер, а соціальна місія полягатиме в тому, щоб бути не тільки споживачами та носіями, але здебільшого творцями й взірцями науково-дослідницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Педагогіка вищої школи останнім часом збагатилася результатами досліджень з проблем організації навчання й виховання майбутніх магістрів, зокрема в аспекті ак-

тивізації їхньої науково-дослідницької діяльності та науково-дослідницької культури (М.Анцибор, В.Журавльов, В.Загвязинський, І.Лясов, Я.Колибабюк, Л.Круглий, М.Львов, Я.Мараш, О.Мартиненко, В.Ніколаєва, Ю.Соляников, Г.Сомбаманія, Т.Татукіна, І.Усачова, Л.Хомич, О.Цокур та ін.) та вдосконалення якості магістерських робіт (Л.Голубенко, М.Князян, А.Кузьминський, Л.Кондрашова, В.Радул, І.Руснак, О.Цокур та ін.). Водночас, очевидна необхідність конструктивного аналізу та узагальнення здобутків передового педагогічного досвіду організації науково-дослідницької підготовки майбутніх магістрів у нових соціокультурних умовах розвитку сучасного суспільства. Зумовлено це нагальними потребами сучасної теорії професійної освіти в нових науково-теоретичних розробках, які стосуються проблематики обґрунтування сутності цільових орієнтирів, концептуальних засад, упровадження європейських стандартів змісту, методів і форм організації науково-дослідницької підготовки майбутніх магістрів. Без цього неможливе запровадження в сучасну практику магістратури національної вищої школи конструктивних ідей та ефективних технологій професійного навчання й виховання наукових кадрів.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є рекомендації до визначення побудови навчального процесу майбутніх магістрів через методи контекстного, проектного, ситуативного, рефлексивного навчання для розвитку дослідницьких компетенцій через розв'язання різноманітних проблем освіти. Таким чином, у процесі підготовки майбутніх магістрів маємо зреалізувати такі педагогічні технології, які забезпечать формування дослідницької компетентності випускників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науково-дослідницьку діяльність магістрантів розглядаємо як системне утворення, що має свою структуру, зміст і форми, які відповідають основним напрямкам науково-дослідницької діяльності, її організації і проведення у вищих навчальних закладах. Зміст і характер науково-дослідницької діяльності передусім залежить від напрямів дослідницької і науково-методичної діяльності кафедр, умов дослідницької роботи, наявності бази дослідження, доступності інформаційного забезпечення та можливості отримання необхідних документів. У науково-дослідницькій дія-

льності магістрантів доцільно передбачати наступні елементи: формування навичок дослідницької діяльності, оволодіння методикою наукової творчості та проведення наукових досліджень відповідно до теми магістерської роботи під керівництвом викладачів кафедр. Для науково-дослідницької діяльності магістрантів в процесі магістерської підготовки безумовно важливим є єдність цілей і напрямів навчальної і наукової роботи, тісна взаємодія всіх форм і методів наукової роботи магістрантів, що реалізуються в навчальному процесі та позанавчальний час.

Науково-дослідницька діяльність магістрантів позанавчальним процесом також є важливим напрямом наукової підготовки висококваліфікованих фахівців. Тобто цей напрям передбачає участь студентів у виконанні держбюджетних або госпрозрахункових наукових робіт, написання наукових статей для публікації у фахових наукових виданнях, матеріалів та тез доповідей для участі у студентських та інших науково-практичних конференціях.

З наведеного випливає, що майбутній магістр має:

- володіти ґрунтовними знаннями і вміннями ефективною дослідницької діяльності,
- потребу у сформованості певних особистісних якостей дослідника,
- набути певний досвід виконання наукового дослідження.

У реаліях сьогодення багаторівнева системи освіти вимагає перебудови навчального процесу його змістовного й методичного забезпечення. Подібна позиція зумовлена тим, що багаторівнева структура припускає принципову зміну технології навчання, зокрема підвищення фундаментальності освіти на етапі бакалавріату й ролі самостійної й дослідницької роботи студентів у процесі навчання в магістратурі. За новими освітніми стандартами самостійна робота займає в середньому половину часу, що відводиться на навчальну дисципліну. Тому особлива увага в університетській освіті приділяється дослідницькій роботі, що дозволяє перевірити ступінь засвоєння студентом профільних дисциплін, вміння користуватися науковою літературою й відстоювати свою точку зору.

Науково-дослідницька діяльність в освітньому процесі магістратури припускає самостійний пошук і формулювання проблем та оригінальних способів їхнього рішення й знаходить висвітлення в магістерській дисертації, що містить сукупність результатів і наукових положень, висунутих автором для публічного захисту.

Саме тому, на думку Ю. Соляникова, природа функціонування дослідницької діяльності магістрантів, з одного боку, є актом навчання, тобто кожна її форма одержує свій зміст за тим місцем, яке вона займає в системі навчання, а з іншого боку, у різних формах дослідницької діяльності активізуються інші функції, що мають вихід на особистісний розвиток магістратів: інтегративна, функція соціалізації, куль-

турологічна, прогностична, програмуюча [3].

Таким чином, сутність магістерської підготовки до науково-дослідницької діяльності полягає в оволодінні магістрантами сучасними методами розробки наукової проблематики, пошуку, обробки й використання наукової інформації, методами аналізу наукової літератури, методами трансляції й обміну отриманих знань у науковому співтоваристві, а також у прояві суб'єктності магістранта в навчальній діяльності, дослідницькій діяльності, в процесі комунікації, що характеризується активністю, самостійністю й відповідальністю за обрану особистісну позицію або ухвалене рішення.

Розглядаючи науку як засіб пізнання навколишньої дійсності й самопізнання, особистість дослідника в науці відповідно є її складовою частиною. Тому сучасна освіта в університеті покликає орієнтувати науково-дослідницьку діяльність магістрантів на становлення нового типу особистості – людини-дослідника, креативну особистість, здатну перетворити навколишній світ і саму себе в ньому. Магістрантові, як суб'єктові, повинні бути властиві громадянська позиція, ділова активність, критичність індивідуального мислення, внутрішня воля й готовність до багатокомпонентної дослідницької праці.

Для дослідника важливо вміти знаходити нове в явищах, виявляти в них приховані зв'язки та закономірності. Для цього необхідні і загальна культура, і професійні вміння, і певний досвід, і спеціальні фахові знання та вміння. Потрібним є, зокрема, вміння спостерігати, аналізувати й узагальнювати явища, виокремлювати основне, вміння за декількома ознаками передбачати розвиток явища, бачити альтернативу очевидному рішенню, поєднувати точний розрахунок з фантазією і здогадкою тощо.

Саме тому, як переконливо стверджує В. Загвязинський, досліднику мають бути притаманні такі якості: інноваційність мислення, глибина розуму, логічність передачі інформації, вміння доводити та спростовувати свою думку, вміння оцінювати ідеї інших науковців, високий рівень абстрактно-теоретичного мислення, наукової інтуїції, вміння оперувати методологією наукового апарату (проблема, ідея, мета, завдання; об'єкт, предмет, гіпотеза дослідження), знаходити нове в явищах, виявляти в них невідомі зв'язки й закономірності, що потребує, передусім, загальної культури та високої фахової підготовки, певного досвіду й спеціальних знань і вмінь, зокрема саме в дослідницькій роботі. Треба вміти спостерігати й аналізувати явища; узагальнювати результати спостережень, виокремивши найосновніше; за певними ознаками передбачати розвиток явищ у перспективі; поєднувати точний розрахунок з уявою та інтуїцією тощо [2, с. 15].

За визначенням М. Євтуха, здатності до дослідницької компетентності майбутнього фахівця є наступні:

- вміння володіти прийомами наукових дослі-

джен з використанням сучасних методів системного наукового аналізу;

- уміння професійно діяти в сучасному інформаційному середовищі;
- володіти технікою швидкого читання і сприймання інформації з наукових публікацій;
- уміння володіти сучасними методиками обробки наукової інформації та її систематизації;
- уміння вибудовувати наукову інформацію в полідисциплінарні тематичні конструкції;
- зіставити і порівняти різні схеми вирішення проблеми та створити системи способів її вирішення; аналізувати аргументи з різних підходів;
- уміння виокремлювати і формулювати наукову новизну, теоретичну і практичну значущість наукового дослідження, бачити конкретні напрямки впровадження результатів дослідження в практику фахової діяльності [1].

Таким чином, у процесі підготовки майбутніх магістрів саме дослідницька спрямованість магістерської підготовки стає системоутворюючим фактором вибору змісту, форм і методів навчального процесу, наукової діяльності магістрантів у тій галузі, що ними вибирається. Саме тому, система вищої освіти має бути спрямована на формування не лише професіонала-виконавця, а й професіонала-дослідника, здатного легко адаптуватися до швидко мінливих умов, вирішувати певні проблеми, опанувавши дослідницькі вміння.

Впродовж магістерської підготовки за напрямом математика в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова під час викладання таких дисциплін, як: „Педагогіка і психологія вищої школи”, „Вища освіта України і Болонський процес”, нормативної дисципліни циклу професійно-орієнтованої підготовки „Методологія та організація наукових досліджень”, а також асистентської практики на лекційних та семінарських заняттях використовуються активні, інтерактивні, ігрові й тренінгові засоби навчання, що значно підвищують пізнавальний і професійний інтерес до сфери наукового спілкування й діяльності, самовиховної роботи щодо формування в собі необхідних дослідницьких умінь та якостей науковця, а також відпрацювання способів найбільш ефективного виконання різноманітних сюжетно-рольових функцій.

Майбутні магістри виконували серії проблемних індивідуальних завдань, спрямованих на: опрацювання наукових джерел з метою їх анотування, реферування, цитування, конспектування, рецензування; виокремлення, систематизації й узагальнення авторських ідей, їх співставлення і критичного аналізу та ін.

Через ігрове моделювання соціально-рольових ситуацій, що імітують акти входження майбутніх магістрів у сферу наукового співтовариства й участі в науковій комунікації - здійснювалася шляхом їхнього залучення до систематичної аудиторної та позааудиторної науково-дослідної роботи і поступового входження до сфери наукового співтовариства. Спеціа-

льної уваги було приділено оволодінню майбутніми магістрами не тільки методам дослідження, принципам науки тощо, але й аспектам щодо особистісних якостей, рис характеру, стилю мислення й поведінки дослідника, особливості спілкування, що визначають специфіку науково-педагогічного колективу кафедри або певної наукової школи. Увага приділялась відпрацюванню техніки ведення наукової дискусії та адекватного використання засобів риторики, як мистецтва презентації наукової доповіді. Для цього спеціально моделювалися мікроситуації, в яких магістранти виступали як доповідачі-початківці, залучалися до участі в різноманітних імітаційних, сюжетно-рольових, ділових іграх та різних видах дискусій.

У результаті проробленої комплексної роботи в магістрантів формується портфоліо, як одна з форм фіксації досягнень магістранта, завдяки якій можна судити про досягнення у підготовці до науково-дослідної діяльності. Будучи способом нагромадження й оцінки індивідуальних досягнень магістранта в навчанні, портфоліо виступає важливим елементом особистісно-орієнтованого підходу до магістерської освіти. Це своєрідний звіт, що дозволяє побачити картину конкретних освітніх результатів, забезпечити відстеження індивідуального прогресу магістранта в широкому освітньому контексті, продемонструвати його здатності практично застосовувати придбані знання й уміння.

Таким чином, підготовка до дослідницької діяльності магістранта в рамках означених дисциплін, поперше, містить у собі діяльність з одержання нового знання, його організації, функціонування, зберігання й поширення, по-друге, це спосіб розвитку й саморозвитку особистісних якостей дослідника - активності, самостійності, відповідальності й ін., по-третє, це одна з умов підготовки кваліфікованого випускника університету в аспекті вимог сучасного суспільства, здатного індивідуально і колективно вирішувати професійні, наукові, педагогічні й соціальні проблеми.

Тому, для успішної подальшої професійної діяльності, виконання своїх функціональних обов'язків майбутніх магістрів потрібно навчити застосовувати знання і навички на практиці та цілеспрямовано формувати їх науково-дослідницьку компетентність, що надасть їм можливість максимально виявити себе, бути конкурентоспроможним. Саме в цей час відбувається перехід від переважно теоретичних знань до практичних, коли майбутньому фахівцю треба не просто продемонструвати свої знання та здатності, здобути під час навчання, а й перенести їх на ту чи іншу ситуацію під час професійної діяльності.

Висновки. Науково-дослідницька діяльність магістрантів є важливим засобом підвищення якості підготовки й виховання фахівців, здатних застосовувати в практичній діяльності досягнення науково-технічного прогресу. Сприяють підготовці до науково-дослідницької діяльності магістрантів: особистісно-орієнтований підхід до навчання, варіативна орга-

нізація навчального процесу й максимальне насичення його евристичними ситуаціями, створення ситуацій продуктивної діяльності, діалогізація навчального процесу, сполучення індивідуальних і колективних форм організації процесу навчання. Оволодіння магістрантами науковим методом пізнання й на його основі поглиблене й творче освоєння навчального матеріалу, оволодіння методикою й засобами самостійно-

го рішення наукових завдань, придбання навичок дослідницької діяльності і ознайомлення з методами організації наукової праці є дослідницьким за своєю сутністю, тому що культивує наукове мислення майбутніх магістрів та припускає творчий характер спільної діяльності викладача й студентів орієнтує майбутнього фахівця на дослідження й реалізацію в науці своїх можливостей і здатностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Євтух, М. Б. Науково-практичні підходи до проблеми формування науково-дослідницької компетентності майбутніх економістів / М. Б. Євтух, Л. Л. Борисенко // *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. – 2012. – Вип. 5(52). – С. 88–104.

2. Загвязинский, В. И. Учитель как исследователь

/ В. И. Загвязинский. – М.: Знание, 1980. – 96 с.

3. Соляников Ю. В. Обеспечение качества подготовки магистрантов педагогического университета к научно-исследовательской деятельности: дисс... кандидата пед. наук: 13.00.08 / Соляников Юрий Владимирович. – С.-Петербург, 2003. – 169 с.

REFERENCES

1. Yevtuh M.B. (2012) Scientific and practical approaches to the problem of forming of scientific research competence of future economists/ M.B.Yevtuh, Borisyenko L.L. // *Spirituality of personality: methodology, theory and practice*. - Vol. 5(52), P. 88-104.

2. Zagvyazinskiy V.I. (1980) Teacher as a

researcher, Moscow, Knowledge, pp.96

3. Solyanikov Yu.V. (2003) Providing quality of training of master's degree students of pedagogical university to scientific research activity, *dissertation*, St.Petersburg, Russian Federation.

В. В. Павлова

ИЗ ОПЫТА ОРГАНИЗАЦИИ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БУДУЩИХ МАГИСТРАНТОВ

Статья посвящена освещению опыта организации функционирования магистратуры как особой педагогической и научно-образовательной подсистемы высшей школы. Особое внимание автора привлечено к анализу организации научно-исследовательской подготовки будущих магистров с целью повышения эффективности магистратуры.

Ключевые слова: научно-исследовательская деятельность будущего магистра, магистрант.

V. V. Pavlova

FROM THE EXPERIENCE OF MANAGING SCIENTIFIC AND RESEARCH ACTIVITY OF FUTURE MASTER STUDENTS

The article is devoted to the explanation of the existing experience in organizing the functioning of Master's degree program as the special pedagogical and academic subsystem of higher school. The author's special attention is drawn to the analysis of organizing the preparation process of the future master's degree students to scientific researches with the purpose of increasing effectiveness of Master's degree program. In the article scientific research activity of master students as a systematic foundation with its structure, content and form, that meet basic directions of scientific research activity, and correspond to its organization and conduct in higher educational establishments are examined. Consideration to organizing scientific research activity of master's degree students that gives possibility to check their mastering level of the professional disciplines, ability to use scientific literature and defend their own points of view is given. The possibilities to use such approaches of teaching as active, interactive, gaming and training techniques, that considerably enhance the cognitive and professional interest to the sphere of scientific communion, work and self-education in relation to forming in themselves the necessary research skills and qualities of the researcher are presented. So in order to master such knowledge effectively such methods were presented: a personality-directed approach of studying, varied organization of educational process and maximizing the number of heuristic satiations in it, generating the situations to productive work, creating interaction in educational process, combining individual and collective forms of organizing the studying process, consecutive bringing in master's degree students to the systematic in class and out of class scientific research activities for the gradual joining in to the sphere of scientific community.

Keywords: scientific research activity of future master's degree student, MA's student.

Подано до редакції 04.12.2013